

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14195695>

Ідентифікація безпечних станів діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин

Богданюк Ігор

кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник директора з організаційно-наукової роботи та трансферу технологій, *Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України*, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4782-9986>

Прийнято: 19.10.2024|Опубліковано: 29.10.2024

Анотація. Сучасний економічний простір характеризується високою динамічністю, що створює суттєві виклики для суб'єктів економічних відносин. Забезпечення стабільності функціонування в умовах постійних змін вимагає від підприємств розробки та впровадження ефективних механізмів ідентифікації та підтримки безпечних станів їхньої діяльності. Безпечний стан є основою для досягнення стратегічних цілей, збереження ресурсів і захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз. Науковий аналіз дозволяє виокремити основні підходи до ідентифікації безпечних станів, серед яких оцінка економічних, організаційно-правових, технологічних та соціальних аспектів діяльності. Ці фактори формують цілісну систему, яка забезпечує стійкість підприємства на різних рівнях його функціонування. Особливого значення набуває інтеграція сучасних інструментів бізнес-аналітики та ризик-менеджменту, які дозволяють не лише ідентифікувати загрози, але й оперативно реагувати на них. В умовах динамічного розвитку ринків це забезпечує конкурентоспроможність та довгострокову ефективність суб'єктів

економічних відносин. Безпечний стан суб'єкта економічних відносин визначається як сукупність умов, за яких забезпечується ефективне функціонування підприємства, його стійкість до загроз і можливість досягати поставлених цілей. У цьому контексті ідентифікація безпечних станів стає ключовим елементом для зменшення ризиків виникнення кризових ситуацій, забезпечення фінансової стійкості, підтримки конкурентоспроможності, дотримання нормативних та правових вимог. Безпека є необхідною передумовою для належного функціонування та розвитку економічної системи. Таким чином, процес ідентифікації безпечних станів є базисом для побудови надійної системи управління підприємством. Його результати дозволяють не тільки виявляти потенційні ризики, але й формувати оптимальні механізми їх мінімізації, створюючи основу для сталого розвитку. Розробка та впровадження таких механізмів є перспективним напрямком наукових досліджень і практичної діяльності в сфері економічної безпеки.

Ключові слова: встановлення, безпека, стан безпеки, рівень, розвиток, мінімізація.

Identification of safe states of activity and development of entities of economic relations

Bohdaniuk Ihor

Candidate of Legal Sciences, Senior Researcher, Deputy Director for Organizational Scientific Work and Technology Transfer of the Livestock Farming Institute of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4782-9986>

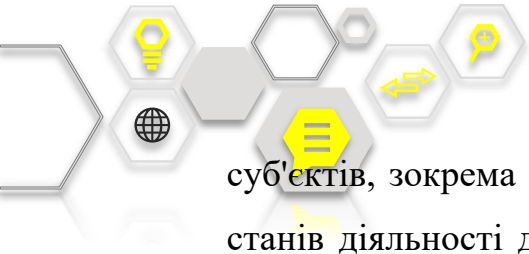
Abstract. The modern economic space is characterized by high dynamism, which creates significant challenges for subjects of economic relations. Ensuring the stability of functioning in conditions of constant changes requires enterprises to develop and implement effective mechanisms for identifying and maintaining safe

states of their activities. A secure state is the basis for achieving strategic goals, preserving resources, and protecting against internal and external threats. Scientific analysis makes it possible to single out the main approaches to the identification of safe states, including the assessment of economic, organizational and legal, technological and social aspects of activity. These factors form a complete system that ensures the stability of the enterprise at various levels of its functioning. The integration of modern business analytics and risk management tools, which allow not only to identify threats, but also to respond promptly to them, is of particular importance. In conditions of dynamic development of markets, this ensures competitiveness and long-term efficiency of subjects of economic relations. The safe state of the subject of economic relations is defined as a set of conditions under which the effective functioning of the enterprise, its resistance to threats and the ability to achieve the set goals are ensured. In this context, the identification of safe states becomes a key element for reducing the risks of crisis situations, ensuring financial stability, maintaining competitiveness, and complying with regulatory and legal requirements. Security is a necessary prerequisite for the proper functioning and development of the economic system. Thus, the process of identifying safe states is the basis for building a reliable enterprise management system. Its results allow not only to identify potential risks, but also to form optimal mechanisms for their minimization, creating a basis for sustainable development. The development and implementation of such mechanisms is a promising area of scientific research and practical activity in the field of economic security.

Keywords: installation, security, security state, level, development, minimization.

Постановка проблеми у загальному вигляді На сучасному етапі розвитку економічних систем питання ідентифікації безпечних станів суб'єктів економічних відносин набуває надзвичайного значення. В умовах глобалізації, швидкого технологічного розвитку та нестабільності ринків ефективне управління економічною безпекою стає важливою умовою для стабільного функціонування та довгострокового розвитку економічних

суб'єктів, зокрема підприємств і держави в цілому. Ідентифікація безпечних станів діяльності допомагає вчасно виявляти й усувати ризики, створювати умови для розвитку, а також підтримувати конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій Тема ідентифікації безпечних станів діяльності суб'єктів економічних відносин привертає увагу багатьох науковців через її практичне значення для забезпечення сталого функціонування та розвитку організацій. У межах цієї тематики дослідники звертаються до таких ключових аспектів: визначення концепції безпеки, системного підходу до її забезпечення, розробки методів ідентифікації загроз і оцінювання рівня безпеки.

Вчені зробили значний внесок у розвиток теорії та практики ідентифікації безпечних станів, забезпечення стабільності суб'єктів економіки та управління ризиками: Сухоруков А.І.[19], Геєць В.М.[2], Герасимчук З.В. [3] , Кизим М.О. [8] , Єрмошенко М.М. [5] , Олійник Т.І. [13] , Шлемко В.Т. [21] , Онікієнко В.В. [14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Ідентифікація безпечних станів діяльності забезпечує основу для прийняття стратегічних рішень, підтримує стабільність діяльності та сприяє досягненню довгострокових цілей. Потребує додаткових наукових досліджень подальший розвиток теоретико-методологічної бази визначення безпечних станів діяльності.

Формулювання цілей статті розробка теоретико-методологічного підґрунтя для ідентифікації безпечних станів діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин. Сучасні економічні відносини характеризуються високим рівнем невизначеності, глобальними кризовими явищами, воєнними конфліктами та технологічними трансформаціями. Це створює потребу у вивченні факторів, що забезпечують стабільність і безпеку суб'єктів економічних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження Ідентифікація безпечних станів діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин є ключовим

аспектом забезпечення економічної безпеки та стійкості економічної системи в цілому. У сучасних умовах невизначеності й швидкої трансформації економічних відносин зростає значення розробки наукових підходів до визначення безпечних станів підприємств і інших суб'єктів економіки. Це питання має особливу актуальність з огляду на зростання ризиків, пов'язаних з глобалізаційними процесами, економічними кризами та іншими зовнішніми й внутрішніми загрозами.

Термін «безпека» набув широкого поширення в XVII столітті у більшості європейських країн. Спочатку він позначав стан психічного спокою, у якому людина відчувала себе захищеним від будь-яких потенційних загроз. У XIX столітті з'явилося поняття національної безпеки. За словами одного з перших дослідників у цій галузі, Т. Рузвельта, який на той час був президентом Сполучених Штатів, національна безпека включає набір умов, які надійно гарантують національний суверенітет, захищають стратегічні інтереси та сприяють всебічному розвитку суспільства, забезпечуючи благополуччя та здоров'я всіх його громадян.

В соціальних науках поняття «безпека» охоплює такі поняття як задоволення фундаментальних потреб - існування, незалежність, цілісність, спокій та розвиток. Хоча це загальноприйняте визначення є відправною точкою для аналізу, його недостатньо, щоб повністю зрозуміти суть безпеки.

На особливу увагу заслуговують такі ключові поняття:

- безпека належить до стану захищеності конкретного об'єкта.
- безпека є універсальним сполучним елементом у системі категорій "економіка та безпека".
- в основі визначення безпеки лежать терміни «безпека», «надійність», «захист від небезпеки (загроз)», «спокій», «незалежність» та «стабільність».
- опосередковані категорії включають «існування», «цілісність», «розвиток» та «впевненість».

Виходячи з наведених визначень та інших джерел, можемо підсумувати, що безпека - необхідна передумова для належного функціонування та розвитку економічної системи. Крім того, безпеку можна розглядати як невід'ємний якісний та кількісний атрибут будь-якого об'єкта.

У підручнику [4] колектив авторів розглядає загрозу діяльності підприємства як негативний вплив на його функціонування, який зумовлений процесами та явищами, що виникають у внутрішньому і зовнішньому середовищі підприємства, а також діями суб'єктів зовнішнього середовища за певних обставин.

Об'єкти безпеки охоплюють усі елементи, на які спрямовані зусилля для забезпечення їхнього захисту. До основних об'єктів можна віднести:

- а) різні види діяльності підприємства, такі як виробнича, комерційна, управлінська тощо;
- б) активи та ресурси підприємства, включаючи фінансові, матеріально-технічні, інтелектуальні й інші;
- в) персонал підприємства, керівників, структурні підрозділи, співробітників, які володіють інформацією, що має комерційну цінність.

Суб'єктами забезпечення безпеки підприємства є окремі особи, підрозділи, служби, органи, відомства та установи, які здійснюють заходи із захисту бізнесу. Зважаючи на багатогранність завдань безпеки, вирішення цих питань потребує участі різних організаційних елементів. До суб'єктів безпеки зазвичай належать численні органи, які класифікуються за різними критеріями.

Система безпеки підприємства ґрунтується на ключових принципах, які визначають стратегії та тактики захисту життєво важливих інтересів організації. Серед основних принципів[12, 20]:

- своєчасність і безперервність - загрози інтересам підприємства складно передбачити, тому система захисту має бути спрямована на запобігання ризикам і підтримку постійної готовності до протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам.

- комплексність - захист повинен враховувати одночасне відбиття загроз у кількох напрямках.

- активність - окрім пасивних заходів, система повинна включати активні дії для протидії загрозам, застосовуючи нестандартні та ефективні методи захисту.

- законність - усі заходи безпеки мають здійснюватися відповідно до чинного законодавства та затверджених правил.

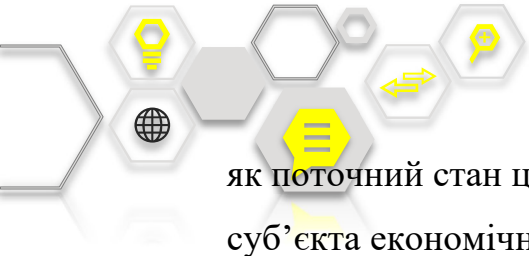
- централізація управління - ефективне функціонування системи безпеки потребує чіткої координації та єдиного управлінського центру, що забезпечує злагодженість усіх її елементів.

- взаємодія та координація - забезпечення безпеки можливе лише за умови тісної взаємодії між підрозділами, відповідальними за захист, і рештою організаційних елементів.

Дотримання цих принципів дозволяє побудувати ефективну систему захисту підприємства, здатну реагувати на загрози, підтримувати стабільність та сприяти досягненню стратегічних цілей.

Ідентифікація безпечного стану суб'єктів економічних відносин означає визначення таких умов функціонування, при яких мінімізуються ризики економічних втрат і досягається стійке та стабільне положення в ринковому середовищі. Такий стан характеризується певною комбінацією факторів, що забезпечують надійність і адаптивність підприємства чи іншого суб'єкта до зовнішніх впливів. У наукових дослідженнях безпечний стан найчастіше трактується як оптимальний баланс між досягненням прибутку, стабільністю та можливостями для розвитку.

Безпечний стан діяльності залежить від різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів належать фінансова стабільність, ефективність управління, рівень інноваційного розвитку та продуктивність. Зовнішні фактори охоплюють ринкові ризики, конкуренцію, політичні й економічні зміни. Для ефективного управління безпекою необхідно оцінювати

як поточний стан цих факторів, так і ймовірність їхнього впливу на діяльність суб'єкта економічних відносин.

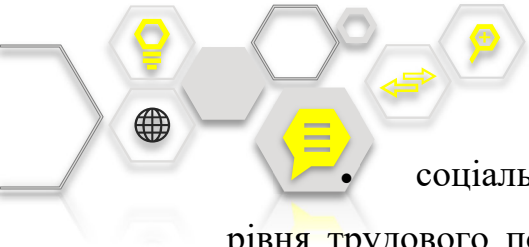
Інтеграція різних функціональних підрозділів підприємства (менеджменту, фінансів, виробництва тощо) у межах єдиної системи безпеки сприяє налагодженню ефективної взаємодії між працівниками і зменшенню дублювання функцій. Інтеграційна модель управління безпекою у менеджменті аграрного бізнесу включає взаємопов'язані сфери та їхні компоненти, щоб проілюструвати, як різні виміри безпеки — економічні, екологічні, правові та технологічні — інтегровані в операції агробізнесу. Кожен аспект включає елементи, важливі для забезпечення комплексного управління безпекою в секторі (рис.1).

Проаналізувавши рис.1, можемо зазначити що інтеграція всіх рівнів забезпечує: комплексну безпеку підприємства, збалансованість короткострокових і довгострокових рішень, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Інтеграційна модель враховує не лише безпеку підприємства, а й його вплив на зовнішнє середовище, соціальну відповідальність і репутацію. Завдяки цьому підприємство забезпечує свою довгострокову життєздатність і розвиток.

Для більш повного розкриття сутності безпеки підприємства варто розглянути її основні складові [1,22]:

- фінансова безпека: захист від втрат, пов'язаних з коливанням цін, дефіцитом фінансування та ризиком неплатоспроможності. Ефективне управління фінансовими потоками допомагає стабілізувати діяльність підприємства;
- інформаційна безпека: збереження комерційної та інтелектуальної інформації, що може стати об'єктом зовнішніх загроз;
- екологічна безпека: спрямована на збереження природних ресурсів та уникнення надмірної експлуатації ґрунтів і водних джерел, що є особливо актуальним для аграрного сектору;

• соціальна безпека: створення умов для збереження й підвищення рівня трудового потенціалу, соціального захисту працівників та підтримки їхнього добробуту;

- техніко-технологічна безпека: розробка і впровадження такої технічної інфраструктури, обладнання, основних засобів виробництва, а також технологій і бізнес-процесів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

- правова безпека: забезпечення всебічної юридичної підтримки діяльності підприємства, ефективне правове регулювання відносин із контрагентами та органами влади, а також вирішення інших питань правового характеру.

Безпека діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин є ключовим фактором для забезпечення стабільного функціонування економіки в цілому. Ідентифікація безпечних станів передбачає оцінку таких складових, як фінансова стабільність, ризики, що виникають у процесі діяльності, вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, а також здатність суб'єктів протистояти кризам. В умовах глобальних економічних змін, зокрема війни, пандемії та інших непередбачуваних подій, зростає потреба у створенні та впровадженні ефективних механізмів оцінки і управління ризиками.

1. Операційна ефективність – наявність чітких бізнес-процесів, що дозволяють оптимізувати використання ресурсів та зменшити витрати.
2. Соціально-екологічна відповідальність – відповідність діяльності суб'єкта стандартам безпеки для суспільства та навколишнього середовища.
3. Інноваційність – здатність до впровадження новітніх технологій для покращення ефективності та конкурентоспроможності.

Ідентифікація безпечних станів діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин є процесом визначення рівня безпеки в діяльності суб'єктів. Він охоплює моніторинг, аналіз та оцінку різних факторів, що можуть впливати на стійкість та ефективність їхньої роботи. Важливо

розуміти, що безпечний стан діяльності означає не лише відсутність загроз, але й здатність суб'єкта адаптуватися до умов, які змінюються, ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Стратегічний рівень Забезпечення довгострокової стабільності та стійкості підприємства.	
Інструменти: SWOT-аналіз ризиків і можливостей. Формування стратегії управління безпекою. Інтеграція ризик-менеджменту в загальну бізнес-стратегію	Функції: Аналіз макроекономічного середовища. Прогнозування впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Розробка політик реагування на кризи
Техніко-технологічний рівень Мінімізація технічних і технологічних загроз.	
Інструменти: Впровадження інноваційних технологій. Моніторинг стану обладнання. Стандартизація та сертифікація технологічних процесів	Функції: Оцінка ефективності використання ресурсів. Забезпечення технічної надійності. Управління технологічними ризиками.
Економічний рівень Забезпечення фінансової стійкості та рентабельності.	
Інструменти: Аналіз грошових потоків. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Планування бюджету з урахуванням ризиків	Функції: Контроль за фінансовими показниками. Оптимізація витрат. Розробка заходів із запобігання фінансовим втратам
Організаційний рівень Створення ефективної системи управління.	
Інструменти: Формування організаційної структури, здатної реагувати на ризики. Розробка систем внутрішнього контролю. Визначення відповідних зон відповідальності	Функції: Координація між підрозділами. Розподіл ресурсів для забезпечення безпеки. Навчання персоналу.
Екологічний рівень Мінімізація впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище...	
Інструменти: Впровадження екологічно чистих технологій. Екологічний аудит. Розробка програм сталого розвитку..	Функції: Контроль за дотриманням екологічних стандартів. Управління відходами. Моніторинг впливу на довкілля

Рис.1 Інтеграційна модель управління безпекою у менеджменті аграрного бізнесу

Джерело: розроблено на основі [7] .

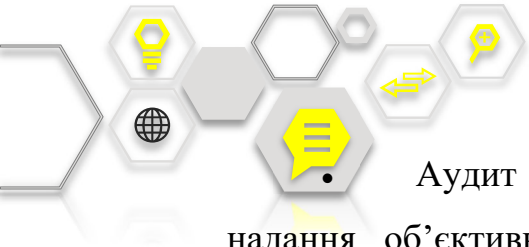
Сучасні теоретичні підходи до аналізу безпечних станів ґрунтуються на системному аналізі економічної безпеки та розвитку підприємств. Серед основних методів дослідження використовуються такі підходи:

- Системний підхід — розглядає економічну безпеку як складну систему взаємопов'язаних елементів, що охоплюють фінансову стабільність, кадрову політику, інноваційні процеси та управління ризиками.
- Інституціональний підхід — акцентує увагу на впливі інституційних чинників, таких як закони, регулювання, ділова культура та зовнішні ринкові умови, на безпеку діяльності.
- Ризик-орієнтований підхід — визначає безпечний стан як стан з мінімальним рівнем ризику, націлений на забезпечення стійкості підприємства навіть у разі несприятливих змін.

З точки зору організаційного підходу, безпека не розглядається як просто стан захищеності інтересів суб'єкта, а визначається як сукупність умов, створених в економічному суб'єкті, які забезпечують захист від зовнішніх і внутрішніх загроз та сприяють досягненню його функціональних цілей [20].

На думку Олійник Т.І., «сам суб'єкт господарювання повинен здійснювати контроль за станом своєї безпеки, адже стабільність його функціонування та здатність до ефективної фінансово-економічної діяльності є результатом належного рівня економічної безпеки» [13]. Ефективна ідентифікація безпечних станів діяльності потребує застосування спеціальних інструментів і методик, зокрема:

- Аналіз ризиків — включає ідентифікацію, оцінку й управління ризиками для визначення найбільш уразливих місць діяльності підприємства.
- SWOT-аналіз — інструмент, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості й загрози зовнішнього середовища.
- Моніторинг ключових показників — використання фінансових, виробничих та організаційних індикаторів для визначення рівня безпеки.

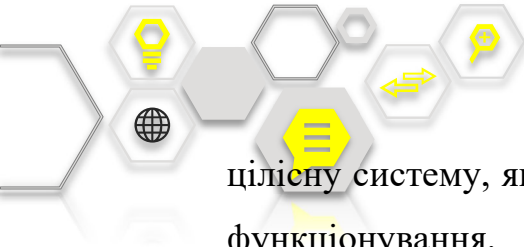
Аудит та експертна оцінка — залучення сторонніх фахівців для надання об'єктивної оцінки щодо стану безпеки суб'єкта економічних відносин.

Ідентифікація та підтримка безпечних станів є основою для довгострокового розвитку суб'єктів економічних відносин. Вона дозволяє: зменшити вплив кризових явищ на функціонування підприємства; створити конкурентні переваги за рахунок підвищення надійності та стійкості; сформувати репутацію соціально відповідального суб'єкта.

Безпека підприємства – це стан, за якого забезпечується захист його ресурсів, інтересів, персоналу, технологій та бізнес-процесів від внутрішніх і зовнішніх загроз. Це багатогранне поняття, яке включає економічні, технічні, екологічні, правові, соціальні та інформаційні аспекти. Термін «безпека підприємства» відіграє ключову роль у сучасному управлінні та економічній діяльності. Забезпечення безпеки підприємства є одним із пріоритетних завдань для збереження стабільності його функціонування, конкурентоспроможності та здатності адаптуватися до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. У цьому контексті важливо зрозуміти сутність цього поняття, його складові та значення в управлінській практиці. Забезпечення безпеки є важливою складовою управління підприємством, яка дозволяє зберігати стабільність, досягати стратегічних цілей і мінімізувати ризики.

Висновки Ідентифікація безпечних станів діяльності та розвитку суб'єктів економічних відносин є одним із ключових елементів забезпечення їхньої стійкості та адаптації до сучасних викликів. Цей процес сприяє формуванню умов, за яких підприємства можуть досягати своїх стратегічних і операційних цілей, мінімізуючи вплив внутрішніх та зовнішніх загроз.

Науковий аналіз дозволяє виокремити основні підходи до ідентифікації безпечних станів, серед яких оцінка економічних, організаційно-правових, технологічних та соціальних аспектів діяльності. Ці фактори формують

цілісну систему, яка забезпечує стійкість підприємства на різних рівнях його функціонування.

Список використаних джерел

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Вид. «Арал», 2008. 386 с.
2. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.
3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: монографія/ З.В. Герасимчук, Н.С.Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.
4. Економічна безпека підприємства: підручник / за заг. ред. А. М. Дідика. Львів: Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.
5. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова, А. М. Ашуєв; [за наук. ред. М. М. Єрмошенка]. – К.: Національна академія управління, 2005. –7с.
6. Захарченко В. І., Меркулов М. М., Ширяєва Л. В. Економічна безпека та конкурентна розвідка: конспект лекцій. Одеса: Бахва, 2018. 520 с.
7. Зубко Т. Л. Економічна безпека підприємства: виклики ХХІ сторіччя: монографія. Київ: КНТЕУ, 2021. 420 с.
8. Кизим М. О. Оцінка та прогнозування неплатоспроможності підприємств: монографія / М. О. Кизим, І. С. Благун, Ю. С. Копчак. - Х.: Видавничий дім ІНЖЕК, 2004. - 144 с.
9. Козловський С. В. Управління сучасними економічними системами, їх розвитком та стійкістю. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2010. 432 с.
10. Костюк Т.О. Виробнича складова економічної безпеки сільського господарства: теорія і практика /Економічний вісник Донбасу.2017.No2. С. 105-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvd_2017_2_14.

11. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. Ефективна економіка. 2016. No 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>
12. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 75 с.
13. Олійник Т.І. Економічна безпека суб'єкта господарювання: сутність та підходи до визначення. Інвестиції: практика та досвід № 18/2019, с.42-46
14. Онікієнко В. В., Ємельяненко Л. М. Розвиток національної інноваційної системи на етапі становлення в Україні постіндустріального суспільства. К.: Рада з вивчення продуктивних сил України НАН України, 2008. - 65 с.
15. Оніщенко М. Л., Дутченко О. О., Шпіцглюз С. О. Економічна безпека як умова ефективного функціонування підприємства. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2019. No 1. С. 36–42.
16. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. Фінансово-кредитна діяльність. 2020. Вип. 2 (19). С. 222-232.
17. Поліщук О. Б. Оцінювання управління економічною безпекою підприємства. Ефективна економіка. 2022. No 5. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.77
18. Сороківська О. А. Особливості формування теоретичних засад економічної безпеки підприємств малого бізнесу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 489–494.
19. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України: монографія / А. І. Сухоруков; [передмова. С. І. Пирожкова]. К.: НІПМБ, 2004. – 117 с.
20. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: [монографія]. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 440 с.

21. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність та шляхи забезпечення: Монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 144с. – (Сер. «Нац. безпека»; Вип. 2)
22. Штамбург Н. В. Складові економічної безпеки підприємства. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2011. № 1(4). С. 490–496.